

Тихомир Стойчев Въпросът дали да има или не такъв закон не стои от вчера. Той се поставя неведнъж на общественото внимание. И на вниманието на специално имащите отношение към подобни и близки дейности. Но и до сега решение на въпроса няма.

Кое според мен налага приемането на такъв закон?

Когато говорим за защита на националната сигурност, ние следва да разбираме триединната същност на това понятие- сигурност на личността, сигурност на обществото и сигурност на държавата.

Сега се получава така, че конституционната норма, макар да предвижда гаранции и защита на индивида, обществото и държавата, с приетите закони приоритет основно имат втори и трети от изброените обекти.

Същевременно членството на България в ЕС, което предполага гаранции за придобилите повече права и мобилност услуги, стоки, пари и хора правата и задълженията трябва да бъдат еднакво балансирани.

Поради съществуващите различия, сега в хода на взаимодействието на местни и външни субекти се улавят редица проблеми, които формират конфликтност в отношенията: непознаване на средата вЪобще; непознаване на местните закони, нрави и обичаи, трудността в установяването на отношения на доверие и др. Поради това до окончателното развитие на по- пълна форма на взаимна интеграция, в условията на глобалните промени е по- добре да се предлагат алтернативни, легитимирани посредници при общуването и взаимодействието вЪобще.

Формата на демократично преустройство в България и политическият плурализъм в рамките на двадесетгодишния преход не се отразиха убедително и особено благоприятно на всички.

За това допринесе не на последно място и формираната още от началото на прехода крайна политическа конфронтация, която се отрази особено силно върху правоохранителните и правозащитни органи, върху средата и условията, в които те работят. Според обобщените представителни изказвания на редица политици, администратори и медиатори, имащи отношение към секторите сигурност, правосъдие и обществен ред само през годините на преход от органите на МВР са били по различни причини уволнени, освободени и предсрочно пенсионирани приблизително толкова служители, колкото е сегашният състав на МВР(между 50 и 60 хил.). Вероятно такава е и числото на също така освободените от МО.

Същевременно редица висши учебни заведения и колежи започнаха в съответствие с търсенето да предлагат обучение по дисциплини, свързани с опазването на обществения ред и сигурността.

Глобалната икономическа и финансова криза се отрази особено негативно и в България.

Държавният сектор е изправен пред необходимостта да търси резерви за съкращения, ограничаване на разходите и максимално да увеличи приходите от данъци и такси.

Частните фирми са затънали в тежка междуфирмена задлъжнялост. Същите въпроси със съкращенията стоят и пред тях.

Всичко това силно се отразява на пазара на труда, върху формирането на социалните условия и отношения въобще.

Всеки ден се съобщават данни за нарастване на безработицата.

Целият този комплекс въздейства особено негативно. Наратват случаите на самоуправсва, насилствени посегателства, увеличава се престъпността, особено тежката.

Същевременно управляващите ни политици твърдят, че ангажират целият възможен ресурс за война с престъпността и корупцията.

Но при война винаги се молибизират всички сили, а такова нещо не се забелязва и обсъжда!

Контингентът освободени от МВР и МО, от правосъдието, обучените в различни учебни програми специалисти могат да получат допълнително право на труд(гарантирано им конституционно) при увеличаване на възможностите от предлагани форми на трудова заетост.

Някой може да възрази, че се практикуват и други дейности, без да се чака тяхното регламентиране и регулиране.

Веднага се сещам за проституцията. Тя не се регламентира основно заради циничната свенливост и цели на политическия елит- хем носи скрити и даващи възможност за тайно преразпределение средства, хем призната означава признаване за тежката и всеобхватна социална криза. Тук допълващ фактор е и все още скромните остатъци от моралния воал на старите добри нрави.

И сега, ако се отворят интернет- сайтовете, справките за търсене и предлагане на работа от подистниците на печатните медии, свободно могат да бъдат прочетени обяви на детективски фирми и агенции. Един бивш служител на МВР доскоро водеше собствено предаване по един телевизионен канал, като беше си създал и многозначителен декор. От всичко, което разказваше за своята дейност разбрах две основни неща- че той е бил личен охранител на е на знакова фигура от андърграунда в България и е бил прострелян, когато клиентът му е убит, и че ако притежава някакви

специални умения и знания, то те се дължат на някакъв негов стаж в МВР. Но най-важният извод, който се налагаше от неговите предавания беше, че не само неговата дейност е незаконна, но и действията на него и колегите му влиза в ежечасен конфликт с различни, включително наказателно- правни норми. Други двама детективи от провинциален град дадоха порадица от интервюта, като разказаха колко успешна и печеливша е дейността ми, като споделиха виждане, че могат да са полезни и на държавните органи в някои отношения. Само седмици след това излезе съобщение, че те са били арестувани и им е повдигнато наказателно обвинение.

Условията да тава всичко това са създадени по вина основно на законодателният орган, Народното събрание, който е пропуснал да види тази сериозна празнота и да вземе мерки за регулиране на този тип отношения.

Още повече, че в единният класификатор на професиите в България детективската е изписана.

В тези условия занимаващите се с частна детективска дейност се придържат към едно правило- всичко което не е изрично забранено е разрешено.

Но това не е съвсем така.

Конституцията на Р. България визира правата и задълженията на гражданите. Отделните закони, произтичащи от нея ограничава, забраняват или разрешават нещо, като предвиждат и съответните административно или наказателни санкции.

Какви опасности крие правната среда по отношение на тези, които са решили да практикуват професията на частни детективи?

Ще започна от един от сравнително новите за нашата страна Закон за защита на личните данни. Той въвежда понятието и определя правото на индивидите в тази връзка, както и на администраторите с тези данни . Според най- елементарната логика кандидатът за детективска дейност ще трябва в даден момент да получи права да бъде администратор на лични данни, с които се предполага, че ще борав в приноса си по защита на индивидуалния и обществен интерес.

И ако наказателните санкции за нарушаване на разпоредбите на този закон са доста меки, то нарушаването му, когато се касае за лични данни, свързани с разкриване на расов или етнически произход; политически, религиозни или философски убеждения, членство в политически партии или организации, сдружения с религиозни, философски, политически или синдикални цели; отнасяще до здравето, сексуалния живот и др. п. се нарушават други законови разпоредби, санкциите по които са обособено тежки. При изпълняването на охранителна дейност до сега масово се наблюдават случаи на нарушаване на разпоредбите на Конституцията на Република България, регламентиращи правата на лична свобода и неприкосновеност , законосъобразността

на задържаните и предаването на съдебната власт , неприкосновеността на гражданите, на тяхното право на личен и семеен живот, защитата от посегателства срещу честта, достоинството и доброто име на всеки , неприкосновеността на жилището , свободата и тайната на кореспонденцията и др. Според Конституцията никой не може да бъде проследяван, наблюдаван и сниман без изрично негово съгласие или ако това не е регламентирано изрично в закон .

Ограничаващи правото да се упражнява свободно детективска дейност са и разпоредбите на Законът за специалните разузнавателни средства, където в чл. 2(1) са изброени те самите заедно със средствата и оперативните способности за тяхното прилагане- кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, фотоснимки и белязани предмети, които се използват за веществени доказателства в ал. (3) са изброени наблюдението, подслушването, проследяването, проникването, белязването и проверката на кореспонденцията и компютризираната информация и др . Също така законът предвижда изрично кой и при какви условия има права по събиране и проверка на доказателствата, като никъде не е предвидено такива права да имат частни субекти . Предвидено е обаче, ако това са способности, приложими от адвокати и нотариуси да се прилагат разпоредбите в съответствие със специално регламентиращите техните права и задължения закони . Практикуващите разрешената сега охранителна и евентуално в бъдеще детективска дейност могат още да влязат в конфликт с разпоредбите на Наказателния кодекс на Р. България, които предвиждат тежки наказателни санкции за противозаконно лишаване от свобода, принуда, разкриване на чужда тайна и др. Когато деянието е извършено от длъжностно лице, което е придобило информацията или тя му е станала известна в кръга на неговата служба, наказанието става особено радикално . Как да стане законово регламентирана частната детективска дейност?

Важен елемент от всяка демокрация, мерило за културата и стабилността в обществените и политическите отношения е непрекъснатия диалог. В тази връзка един умерен натиска от страна на гражданските и професионалните сдружения, които имат честа и богата практика в своите отношения трябва да организират обществена дискусия по въпроса, като поканят представители на властите, които имат и правото на законодателна инициатива.

За основа на дискусията може да послужат няколко мнения, подобни на това, което предлагам на вашето внимание.

Що се отнася до технологичната работа, то дискусията ще породи и идеята- дали да се напише изобщо нов, отделен закон, или да се предложат поправки в сега съществуващият Закон за частната охранителна дейност . Според мен има основание, доколкото последният работи вече няколко години, през които се видяха и някои направени пропуски и слабости. Това дава основание едновременно с неговата ревизия да се направят и поправки, регламентиращи новата дейност. Така например чл. 5 ал. 1 на ЗЧОД изрежда разрешените според него дейности: лична охрана на физически лица; охрана на имуществото на физически или юридически лица; охрана на мероприятия; охрана на ценни пратки и товари; самоохрана. Ал. 2 на същият член допуска въпросните дейности да се осъществяват и чрез технически системи

за сигурност и помощни средства, които дори не са изрично прецизирани. Тук освен констатираната слабост може да се добави към дейностите и детективската. Разбира се, тук следва уговорката, че само едно изменение и допълнение на ЗЧОД няма да бъде достатъчно. Необходими ще бъдат поправки и към други закони и нормативни актове, за някои от които стана въпрос по-горе. При лицензирането режимът може да бъде оставен според досега действащите разпоредби, но да се добави, че лицензирането ще се извършва от Главна дирекция „Криминална полиция“ например. Това ще задължи частните детективи да се регистрират, работят и отчитат според изискванията на Търговския закон с всички произтичащи от това плюсове за гражданите, обществото и държавата, както и при гаранции за тях самите.

При една нова редакция на вече съществуващ закон, с изменения и допълнения по него, ще може да се разреши по нов, по-добър начин въпросът с взаимодействието между частните детективски структури и държавата.

А при условията на криза от икономически, обществен и политически характер този подход ще разреши поне част от конфликтите.

22.04.2010 г.

София

Забележка: Докладът е изнесен на международна кръгла маса-дискусия „Европейски социален диалог и текущото му развитие в частния охранителен сектор на национално ниво в новите страни членки и кандидат-членки на Европейския Съюз“, състоял се на 22 и 23 април, 2010 г. в хотел „Принцес“